

m§derně

Komplexní inovace výuky práva pro moderní společnost

CZ.1.07/2.2.00/28.0080

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

m§derně

Odkaz a Falcidiánská kvarta

Vybrané problémy od antického Říma po NOZ

JUDr. Bc. Radek Černochoch, Ph.D.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Program

m§derně

- Základní instituty (*legata, fideicomissa, mortis causa donationes, quarta Falcidia*)
- Středověk/novověk (Byzanc, Svatá říše římská, první občanské zákoníky)
- Současná zahraniční právní úprava (BGB, Anglie)
- Domácí právní vývoj (tvorba ABGB, Střední kodex, NOZ)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Základní instituty

m§derně

- *Legatum*
- *Fideicommissum*
- *Mortis causa donatio*
- *Quarta Falcidia*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MŠMT

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdelávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Legatum

m§derně

- Singulární sukcese
- Neodpovídá za dluhy
- Formální

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MŠMT

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdelávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Fideicommissum

m§derně

- D 30, 1 Ulpianus 67 ad ed.

Per omnia exaequata sunt legata fideicommissis.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MŠMT

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

M. c. donatio

- I 2, 7, 1

*Mortis causa donatio est, quae propter mortis fit suspicionem, cum quis ita donat, ut, si quid humanitus ei contigisset, haberet is qui accepit: sin autem supervixisset qui donavit, reciperet, vel si eum donationis poenitisset aut prior decesserit is cui donatum sit. hae **mortis causa donationes ad exemplum legatorum redactae sunt per omnia.** nam cum prudentibus ambiguum fuerat, utrum donationis an legati instar eam obtinere oporteret, et utriusque causae quaedam habebat insignia et alii ad aliud genus eam retrahebant: a nobis constitutum est, **ut per omnia fere legatis connumeretur** et sic procedat, quemadmodum eam nostra formavit constitutio. et in summa mortis causa donatio est, cum magis se quis velit habere, quam eum cui donatur, magisque eum cui donat, quam heredem suum. sic et apud Homerum Telemachus donat Piraeo.*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Quarta Falcidia

m§derně

- Gai Inst. 2, 227

*Lata est itaque **lex Falcidia**, qua cautum est, ne plus ei legare liceat quam dodrantem: itaque necesse est, **ut heres quartam partem hereditatis habeat**: et hoc nunc iure utimur.*

- *SC Pegasianum*, Antoninus Pius, Septimius Severus

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

QF – příklad

- D 35, 2, 26 pr. Scaevola 5 resp.

Lineam margaritorum triginta quinque legavit, quae linea apud legatarium fuerat mortis tempore: quaero, an ea linea heredi restitui deberet propter legem falcidiam. respondit posse heredem consequi, ut ei restituatur, ac, si malit, posse vindicare partem in ea linea, quae propter legis falcidiae rationem deberet remanere.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Středověk/novověk

moderně

○ Byzanc

- *τὸ φαλκίδιον τέταρτον*
- *τὸ φαλκίδιον τρίτον*

○ Svatá říše římská

- *ius commune (mos italicus)*
- *Reichskammergerichtsordnung*
  - *nach des Reiches gemeinen Recht*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zákoníky s QF

m§derně

- Bavorsko (bez Norimberska)
+ Württembersko
- Hessensko (nepřijat totiž návrh 1845)
- Braniborsko (ALR jen subsidiárně)
- Basilej (1719) a jiné starší
+ Zurich (1855)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zákoníky bez QF

m§derně

- Norimbersko (16. st.)
- Sasko (1844)
- Prusko (*Corpus iuris Fridericiani* 1751 návrh, 1794 ALR)
- Bádensko+Aargau+Bern (Code civil),
- Luzern (ABGB)
- Schaffhausen (třebaže jinak dle Curyšského)
- ZGB

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Odkaz v BGB

m§derně

○ *Vermächtnis*

- +/- incl. *Auflage* (§ 2192 ff. BGB)

○ *Dies veniens = Erbfall*

- § 2176 BGB Anfall des Vermächtnisses

*Die Forderung des Vermächtnisnehmers **kommt**, unbeschadet des Rechts, das Vermächtnis auszuschlagen, zur Entstehung (**Anfall des Vermächtnisses**) mit dem Erbfall.*

QF v BGB

m§derně

- *enterbten Erben*
- *cautela Socini*
  - § 2306 Abs. 1 BGB

Ist ein als Erbe berufener ***Pflichtteilsberechtigter*** durch die Einsetzung eines Nacherben, die Ernennung eines Testamentsvollstreckers oder eine Teilungsanordnung beschränkt oder ist er ***mit*** einem ***Vermächtnis*** oder einer Auflage ***beschwert***, so ***kann er den Pflichtteil verlangen, wenn er den Erbteil ausschlägt***; die Ausschlagungsfrist beginnt erst, wenn der Pflichtteilsberechtigte von der Beschränkung oder der Beschwerung Kenntnis erlangt

- Cf. § 1644 odst. 3 NOZ

- pokračování na další straně...

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

QF v BGB

m§derně

- ...pokračuje z minulé strany
- *Kürzungsrechte* jen není-li jiného oprávněného k povinnému dílu
  - § 2318 Abs. 3 BGB
*Ist der **Erbe** selbst pflichtteilsberechtigt, so kann er wegen der Pflichtteilslast das **Vermächtnis** und die Auflage **soweit kürzen, dass ihm sein eigener **Pflichtteil** verbleibt.***
- Art. 14 Abs. 1 GG.
  - *Das **Eigentum** und das **Erbrecht** werden **gewährleistet**. Inhalt und Schranken werden durch die Gesetze bestimmt.*

Anglie

m§derně

- ***Mortis causa donatio est, quae propter mortis fit suspicionem***, cum quis ita donat, ut, si quid humanitus ei contigisset, haberet is qui accepit: sin autem supervixisset qui donavit, reciperet, vel si eum donationis poenituisset aut prior decesserit is cui donatum sit. hae mortis causa donationes ad exemplum legatorum redactae sunt per omnia. nam cum prudentibus ambiguum fuerat, utrum donationis an legati instar eam obtinere oporteret, et utriusque causae quaedam habebat insignia et alii ad aliud genus eam retrahebant: a nobis constitutum est, ut per omnia fere legatis connumeretur et sic procedat, quemadmodum eam nostra formavit constitutio. et in summa mortis causa donatio est, cum magis se quis velit habere, quam eum cui donatur, magisque eum cui donat, quam heredem suum. sic et apud Homerum Telemachus donat Piraeo.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Sen v Headley

moderně

- Dům v Londýně
  - £315,000
  - honosný (Andrew Borkowski: „valuable”)
    - *Sen v Headley: ... freehold house..., a substantial, detached...*
  - věkem zchátralý (... dilapidated condition...)
  - *Sen v Headley: ... principal asset of an estate...*
    - Andrew Borkowski: *donor’s major asset*
- V rozsudku nezkoumáno
- Franciszek Longchamps de Bériér implicitně:
QF se neuplatní.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Codex Theresianus (1766)

m§derně

- [2, 16, § 30] 417.

*Auch unwiderrufene und zu Recht bestehende Vermächtnissen leiden aus Anordnung Unseres gleich hienach folgenden Gesetzes in jenem Fall eine Schmälerung, **wann die Verlassenschaft dergestalten mit Vermächtnissen erschöpft** wird, daß **die Erben** über drei Viertel der Erbschaft beschweret sind, und somit ihnen hiervon nach Bezahlung der Vermächtnissen nicht einmal der **vierte Theil übrig bleibet.***

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Horten (1774)

m§derně

- [2, 12] §. 79.

*Der **Erblasser kann so viele Vermächtnisse machen, als** er will, wenn schon sein **ganzes Vermögen** dadurch **erschöpft** würde. Wollte aber kein Erb in so einem Falle die Erbschaft antreten, so sollen die Vermächtnisse dennoch durch die vom Erblasser ernannten Vollstrecker oder bei deren Ermanglung durch einen gerichtlich aufgestellten Curator abgestattet, und alles Dasjenige, welches dem Erben durch die letztwillige oder durch die rechtliche Erbfolge zugefallen sein würde, als ein erbloses Gut eingezogen werden.*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Martini (1796)

m§derně

- [2, 13] §. 43.

*Auf den Fall, daß die ganze **Erbschaft durch Vermächtnisse erschöpft** worden ist, **darf** doch **der Erbe nichts** für sich **zurückhalten**. Ihm wird nur gestattet, die Vergütung der zum Nutzen der Masse gemachten Auslagen zu fordern, und auch eine angemessene Belohnung für seine Bemühungen zu verlangen.*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Západohaličský zákoník (1797)

m§derně

- § 479.

Wenn die ganze Erbschaft durch Vermächtnisse erschöpft ist; so hat der Erbe nichts weiter, als die Vergütung seiner zum Besten der Masse gemachten Auslagen, und eine seinen Bemühungen angemessene Belohnung zu fordern.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MS
MT

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ABGB

m§derně

- Kvarta není, ale mohla by být
- Při jednání
  - „wenn ihm nicht nach diesen Gesetzen ein Pflichttheil gebührt
  - achten Theil der Erbschaft loco falcidiae
  - zehnten Theil der Erbschaft pro omezení libovůle při určování náhrady
  - zemřít *intestatus* není potupa (*Schande*)
  - zbytečná komplikace, marginalita
- pozn.: Dědická přihláška
  - s výhradou
  - bezvýjimečná

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ABGB

m§derně

- Recht des Erben, wenn die Lasten die Masse erschöpfen; § 690 ABGB

Wenn die ganze Erbschaft durch Vermächtnisse erschöpft ist; so hat der Erbe nichts weiter, als die Vergütung seiner zum Besten der Masse gemachten Auslagen und eine seinen Bemühungen angemessene Belohnung zu fordern. Will er den Nachlaß nicht selbst verwalten; so muß er um die Aufstellung eines Kurators anlangen.

- oder gar übersteigen. § 692 ABGB
Reicht die Verlassenschaft zur Bezahlung der Schulden, anderer pflichtmäßigen Auslagen, und zur Berichtigung aller Vermächtnisse nicht zu; so leiden die Legatäre einen verhältnismäßige Abzug. Daher ist der Erbe, so lange eine solche Gefahr obwaltet, die Vermächtnisse ohne Sicherstellung zu berichtigen nicht schuldig.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Střední kodex

m§derně

- § 537

*Byla-li někomu zůstavena peněžitá částka nebo jiná movitá věc jako odkaz, **platí o odkazu a o odkazovníkovi přiměřeně ustanovení o dědictví a o dědici.** Odkazovník však neodpovídá za závazky zůstavitelovy, ani za náklady jeho pohřbu, byla-li odkazovníkovi zůstavena věc, jejíž cena je v poměru k ceně zanechaného majetku jen nepatrná, a **jestliže souhrn odkazů nečiní více než čtvrtinu toho, co zbude ze zanechaného majetku po odečtení dluhů.***

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

QF v NOZ

m§derně

- § 1598

Každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená. Zatíží-li zůstavitel dědice více, má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Svěřenské nástupnictví

m§derně

- § 1512
Zůstavitel může nařídit, že dědictví má přejít po smrti dědice nebo v určitých jiných případech na svěřenského nástupce jako následného dědice. Povolání za svěřenského nástupce se považuje i za povolání za náhradníka.
- Fideikommissarische. § 608 ABGB
*Der Erblasser kann seinen **Erben verpflichten, daß er die** angetretene **Erbschaft** nach seinem Tode, oder in andern bestimmten Fällen, einem zweiten ernannten Erben **überlasse**. Diese Anordnung wird eine **fideikommissarische** Substitution genannt. Die fideikommissarische Substitution begreift stillschweigend die gemeine in sich.*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Další instituty

m§derně

- Svěřenský fond (§ 1448ff. NOZ)
- *Mortis causa donatio* (§ 2063 NOZ)

Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje zpravidla jako odkaz. Podle ustanovení o darování se řídí, přijme-li obdarovaný dar a vzdá-li se dárce výslovně práva dar odvolat a vydá o tom obdarovanému listinu. Tím není dotčen § 2057.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Výběr z literatury

m§derně

- BÉRIER, Franciszek Longchamps de. *Law of Succession. Roman Legal Framework and Comparative Law Perspective.* Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2011. 290 p. ISBN 978-83-264-1468-8.
- HENNIG, Michael. *Die lex Falcidia und das Erbrecht des BGB. Eine kritische Würdigung der Entscheidung des historischen Gesetzgebers, das Rechtsinstitut der falcidischen Quart aufzugeben.* Berlin : Duncker & Humblot; 1999. 201 S. ISBN 3-428-09520-0.
- OFNER, Julius (Hrsg.). *Der Ur-Entwurf und die Berathungs-Protokolle des Oesterreichischen Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches. I. Band.* Wien : Alfred Hölder k. k. Hof- und Universitäts-Buchhandler, 1889. clvi+496 S.
- SCHANBACHER, Dietmar. *Ratio legis falcidiae. Die falzidische Rechnung bei Zusammentreffen mehrerer Erbschaften in einer Hand.* Berlin : Duncker & Humblot, 1995. 253 S. ISBN 3-428-08482-9.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ